

Бексултанов Ж.Т., Султанбаева Г.С.

**САБАККА БАЙКОО ЖҮРГҮЗҮҮ, АНАЛИЗДӨӨ ЖАНА
МУГАЛИМДИН ӨЗҮНӨ-ӨЗҮ АНАЛИЗ БЕРҮҮ ФОРМАЛАРЫ**

Бексултанов Ж.Т., Султанбаева Г.С.

**ФОРМЫ НАБЛЮДЕНИЯ, АНАЛИЗА УРОКА И
САМОАНАЛИЗА УЧИТЕЛЯ**

Zh.T. Beksultanov, G.S. Sultanbaeva

**FORMS OF OBSERVATION, LESSON ANALYSIS
AND TEACHER INTROSPECTION**

УДК: 378

Бул макалада сабакка анализ берүүнүн түрлөрүн толук чагылдыруу менен аларга кыскача түшүндүрмө берилди. Ошону менен бирге, азыркы педагогикалык багытта билим алып жаткан, бакалавриат билим берүү программасынын студенттери үчүн түзүлгөн мамлекеттик билим берүү стандартына киргизилген практиканын түрлөрү жана алардын кыскача максаттары боюнча түшүндүрмөлөр келтирилип, практикант студенттер ээлик кыла турган негизги билимдер, билгичтиктер жана көндүмдөр аныкталып берилген. Практикант студенттин колдонулган окуу каражаттары жана окуу көргөзмөлөрү, окутуу методунун түрлөрү, сабакка катышып, анализдеп талдоо жүргүзүү каралган. Ошондой эле, студент-практиканттардын сабагына анализ жүргүзүү, талдоо, баалоо боюнча жана мугалимдин өзү өткөн сабагына сын көз караш менен, өзүнө-өзү анализ берүүсүнө карата авторлордун сунуштары келтирилген.

Негизги сөздөр: мугалим, окуучу, практикант, практика, сабак, сабакка анализ берүү, тажрыйба алмашуу, өзүнө-өзү анализ берүү.

В данной статье рассмотрены все виды анализа урока и кратко даны объяснения по каждому из них. Вместе с тем, были определены основные знания, умения и навыки, которые включены в государственный образовательный стандарт для студентов бакалавров обучающихся по педагогическому направлению, а также виды практики и даны краткие объяснения по их целям. Рассмотрены учебные пособия и учебные средства, виды методов обучения, которые использует студент-практикант, а также посещение и анализ занятия. Также авторами предложены анализ, обсуждение, оценка урока студента-практиканта и самокритичное оценивание проведенного урока со стороны учителя.

Ключевые слова: учитель, учащийся, практикант, практика, урок, анализ урока, обмен опытом, самоанализ.

This article covers all types of lesson analysis and briefly explains each of them. At the same time, basic knowledge, skills and abilities were identified, which are included in the state

educational standard for bachelor students studying in a pedagogical direction, as well as types of practice, and short explanations were given on their goals. Studying aids and teaching aids, types of teaching methods used by a student trainee, as well as dedication and analysis of the lesson are considered. The authors also offer analysis, discussion, assessment of the lesson of the student-improver and self-critical assessment of the lesson by the teacher.

Key words: teacher, student, improver, practice, lesson, lesson analysis, exchange of experience, introspection.

Сабакка анализ жасоо бул – тиешелүү билим берүүчүлүк, тарбиялык, өнүктүрүүчүлүк, ошондой эле практикалык максаттардын ишке ашырылышын жана аларга төп келген жыйынтыктардын алынышын баалап, сунуш берүү.

Биз сабакка анализ берүүнүн ар кандай түрлөрүнө токтолуп, аларга кыскача түшүндүрмө бере кетели:

1. Кыскача (баалоочу) анализ – бул билим берүүчүлүк, тарбиялык жана өнүктүрүүчүлүк милдеттеринин чечилишин мүнөздөөчү жана алардын аткарылышын баалоочу, сабактын билим берүү жана тарбиялоо функциясына жалпы баа берүү.

2. Структуралык (баскыч-баскычы менен) анализ – бул окуучулардын таанып билүү жөндөмдүүлүгүнүн өнүгүшүн камсыз кылуучу, сабактын негизги структураларын (элементтерин), алардын максатка ылайыктуулугун аныктоо жана баалоо.

3. Системалык анализ – бул негизги дидактикалык милдетти чечүүчү көз караш менен сабакты бирдиктүү система катары кароо жана бир эле учурда сабактын өнүктүрүүчүлүк маселесин чечүү, окуучулардын билиминин, билгичтиктеринин жана көндүмдөрүнүн калыптанышын камсыз кылуусу, алардын окутуунун ыкмаларын өздөштүрүүсү.

4. Толук анализ – бул окуучулардын билимди өздөштүрүү деңгээлдери жана акыл-эстик ишмердүүлүк ыкмалары, окуучуларды өнүктүрүү, сабактын

натыйжалуулугун жана дидактикалык принциптерин ишке ашырылышы сыяктуу мүнөздөмөлөрүнө ылайык, окуучулардын окуу ишмердүүлүгүнүн мазмунун жана түрлөрүн, сабактын маселелерин ишке ашырууну баалоосун камтыган өңүттүү анализдөө системасы.

5. Убакыт түзүмдүк анализ – бул сабактын ар бир этабы боюнча убакытты пайдалануусун баалоо.

6. Айкалыштырылган анализ – бул сабактын негизги дидактикалык максатын жана структуралык элементтерин (бир мезгилде) баалоо.

7. Психологиялык анализ – бул сабакка карата психологиялык талаптардын аткарылышын изилдөө (өнүктүрүүчүлүк тибиндеги окуучулардын таанып-билүү иш-аракетин камсыз кылуу).

8. Дидактикалык анализ – бул негизги дидактикалык категорияларды анализдөө (дидактиканын принциптерин ишке ашыруу, окуучуларды окутуу жана билим берүү методикаларын, ыкмаларын жана каражаттарын тандоо, сабактын окуу материалын дидактикалык көз карашта тандоо, окуучулардын өз алдынча таанып билүү ишмердүүлүгүнө педагогикалык жетекчилик кылуу ж.б.).

9. Өңүттүк (аспектний) анализ – бул сабактын кайсы бир тарабын же өзүнчө бир максатын кыйыр көз карашта баалоо менен окуучулардын ишмердүүлүгүнүн жыйынтыктарынын байланышын карап чыгуу, толук жана ар тараптуу изилдөө.

Сабактын өңүттөрүнө мисалдар:

- мугалимдин сабактын үчтүк тапшырмасын ишке ашыруусу;
- өнүктүрүүчүлүк методдорду сабакта колдонуусу;
- таанып билүүчүлүк кызыгуусун өркүндөтүү жолдору;
- жалпы билим берүү билгичтиктерин жана көндүмдөрүн калыптандыруу;
- окуучулардын билимин, билгичтигин жана көндүмдөрүн текшерүү жана баалоо ж.б.у.с.

10. Комплекстүү анализ – бул сабактын дидактикалык, психологиялык жана башка негиздерин бир мезгилде талдоо (көбүнчө сабактардын системасын).

Сабакка анализ берүүнүн максаты: практикант студенттер же мугалимдер бири-бири менен тажрыйба алмашуу, сабактарга көзөмөл жүргүзүү, окуу процессин жакшыртуу үчүн ишке ашырылат. Практикант студенттердин мектептерде практика өтөө убагында дасыккан мугалимдердин сабактарына катышуусу жана өз алдынча сабак өтүүсү жогорку окуу жайынан же колледжден алган теориялык билим, билгичтик, көндүмдөрүн практика менен айкалыштырууга, сабак

өтүү методикалары менен таанышууга, профессионалдык компетентүүлүгүн калыптандырууга өбөлгө түзөт. Сабакка өз ара катышуу, мугалимдин, практиканттын жана окуучулардын сабакка болгон мамилесин өзгөртүп, өзгөчө практикант жаш мугалимдин методикалык жактан тажрыйба алуусуна, мугалим катары калыптануусуна шайкеш келет.

Практикант студенттин колдонуп жаткан окуу каражаттарын жана окуу көргөзмөлөрүн, окутуу методунун түрлөрүн, учурдагы окуу кырдаалына жараша туура тандалгандыгына, сабакка катышып, анализдеп талдоо жүргүзүү процессинде көңүл буруу эң маанилүү.

Практиканын толук аткарылышынын негизинде студентин ала турган билим, билгичтик жана көндүмдөрү боюнча КР ББИМ тарабынан бекитилген жогорку кесиптик билим берүү мамлекеттик стандартында берилген [1]. ЖОЖдун негизги билим берүү программасынан практикалык билгичтик жана көндүмдөр аныкталат.

Студент билет:

- билим берүү чөйрөсүндөгү кесиптик ишмердүүлүктүн баалуулук негиздерин;
 - билим берүүнүн жана педагогикалык ишмердүүлүктүн укуктук нормаларынын ишке ашышын;
 - билим берүү процесстеринин маңызын жана структурасын;
 - билим берүүдөгү көйгөйлөрдүн (окутуу, тарбиялоо, социалдаштыруу), педагогикалык изилдөөлөрдүн методологиясын;
 - баланы окутуу жана тарбиялоо теориясын жана технологиясын;
 - берип жаткан сабагынын мазмунун;
 - окуу процессиндеги ар кандай жаш курактык мезгилиндеги психикалык өнүгүүсүнүн закон ченемдүүлүгүн жана анын пайда болуу өзгөчөлүгүн;
 - педагогикалык процесстин ар түрдүү субъектилери менен педагогтун өз ара аракеттенишүү ыкмаларын;
 - тайпалардагы жаш курагы ар кандай жеке инсандык мамилелерди түзүү ыкмаларын;
 - профессионалдык өзүн-өзү өнүктүрүү жана өзүн-өзү таануу ыкмаларын.
- Жасай алат:**
- билим берүү концепциясын тандоону жана системалык анализдөөнү;
 - ар түрдүү профессионалдык маселелерди чечүү үчүн педагогикалык жана психологиялык диагностика методдорун колдонууну;
 - окутуу, тарбиялоо жана социалдаштыруу про-

ИЗВЕСТИЯ ВУЗОВ КЫРГЫЗСТАНА, № 5, 2020

цесстери жүргөн ар кандай контексттерди (социалдык, маданий, улуттук) эске алууну;

- педагогикалык өз ара аракетенишүүдө окуучулардын жаш курактык жана жеке инсандык өзгөчөлүктөрүн эске алууну;

- инсандын жаш курактык өнүгүү өзгөчөлүктөрүнө, жалпы жана спецификалык мыйзам ченемдүүлүктөрүнө шайкеш келген заманбап технологияларды колдонуу менен билим берүү процессин долборлоону;

- педагогикалык максатка ылайыктуу жана психологиялык жактан коопсуз билим берүү чөйрөсүн түзүүнү;

- окуучуларга сабактан тышкары иш-чараларды уюштурууну.

Ээлик кылат:

- профессионалдык маалымат булактарына (журналдар, веб-сайттар, билим берүү порталдары) багыт алуу ыкмаларына;

- психологиялык-педагогикалык көмөк көрсөтүү жана коштоо ыкмаларына;

- билим берүү процессиндеги бардык субъекттер менен өз ара аракетенишүү ыкмаларына;

- билим берүүдөгү долбоордук жана инновациялык иш аракеттер ыкмасына;

- аймактардагы, өлкөдөгү билим берүү мекемелеринин маалыматтык мүмкүнчүлүктөрүн пайдалануу менен кесиптик билимин жана көндүмдөрүн өркүндөтүү ыкмаларына.

Практиканттын же мугалимдин сабагына катышууда жалпы жолунан же берилип жаткан сабактын спецификалык өзгөчөлүгүнө жараша көптөгөн окумуштуу-педагоктордун сабакка анализ жүргүзүү боюнча сунуштары бар. Практикант студенттердин сабагына анализ жүргүзүү боюнча (таблица 1) жана мугалимдин же практиканттын өзүнө-өзү анализ жасоосуна (таблица 2) карата биз дагы өзүбүздүн сунушубузду келтире кетсек ашыкча болбос. Бул келтирилген сунушту, өтүлүп жаткан сабактын спецификалык өзгөчөлүктөрүнө жараша чен белгилерин жана аны баалоо критерияларын дагы өзгөртүп колдонууга болот. Мектептерден өзүлөрүнүн ар түрдүү практикасын өтөп жаткан биздин келечектеги кесиптеш, азыркы студент, практикант досторубузга пайдасы тиет деген ойдобуз.

Таблица 1

Сабакка анализ жүргүзүү

Күнү, убактысы _____

Мугалим _____
 Класс _____
 Предмет _____
 Сабактын темасы _____
 Сабактын түрү _____
 Сабакка катышты _____
 Катышуунун максаты _____

Сабактын чен белгилери	Чен белгисин баалоо Одон 2ге чейинки балл
1. Сабактын максаттарын анализдөө	
1.1. Окуу материалынын өзгөчөлүктөрүн, ушул сабактын тема боюнча сабактар системасындагы ордун, класстын даярдык деңгээлин эске алуу менен, сабактын билим берүү жана тарбиялык максаттарынын коюлушунун тууралыгын жана негиздүүлүгүн баалоо.	
1.2. Окуучуларга сабактын максаттарын коюу жана жеткирүү.	
1.3. Сабактын максаттарына жетүү даражасы.	
2. Сабактын түзүлүшүн жана уюштурулушун анализдөө	
2.1. Сабактын структурасынын анын максаттарына дал келтирилиши.	
2.2. Сабактын түрүн, анын структурасын, логикалык ырааттуулугун жана сабактын этаптарынын өз ара байланышын тандоонун негиздүүлүгү.	
2.3. Сабак убактысынын алардын ортосунда бөлүштүрүлүшүнүн максатка ылайыктуулугу	
2.4. Окутуу формаларын тандоонун рационалдуулугу.	
2.5. Сабактын жабдылышы.	
2.6. Мугалимдин жана окуучунун эмгегинин рационалдуу уюштурулушу.	

ИЗВЕСТИЯ ВУЗОВ КЫРГЫЗСТАНА, № 5, 2020

3. Сабактын мазмунун анализдөө	
3.1.Сабактын мазмунунун мамлекеттик программалардын талаптарына шайкеш келиши	
3.2.Берилген материалдын илимий деңгээли	
3.3.Сабактын тарбиялык багыты, моралдык таасиринин деңгээли	
3.4.Сабактын практикалык багыттуулугу	
3.5.Активдүү окуу иш-аракеттерин, өз алдынча ой жүгүртүүнү, таанып билүүчүлүк кызыгуусун жана жалпы республикалык тестирлөөгө даярдоону калыптандыруу шартында сабактын өнүктүрүүчүлүк мүмкүнчүлүктөрүн ишке ашыруу	
3.6.Окуучулардын жаңы билимдерди кабыл алуусун көзөмөлдөө	
3.7.Жаңы материалдын негизги идеясын баса белгилөө	
3.8.Жаңы түшүнүктөрдүн калыптанышы	
3.9.Таяныч билимдерди актуалдалдаштыруу.	
4. Катышуучулардын өз алдынча иштерин уюштуруу	
4.1.Сабактын жүрүшүндөгү жана жалпы республикалык тестирлөөгө даярдоодогу вариативдүүлүгү, татаалдык даражасы, өз алдынча иштердин түрлөрү, кошумча көнүгүүлөрдүн мүнөзү.	
4.2.Класстагы окуучуларынын даярдык деңгээлин эске алуу.	
4.3. Мугалимдин нускамасы жана жардамы.	
4.4.Жаңы материалды өздөштүрүү даражасы (эффективдүүлүгү).	
4.5.Мурда алган билимдери менен жаңынын ортосундагы байланыш.	
4.6.Кайталоо (уюштурулушу, формалары, ыкмалары, көлөмү).	
5. Сабактын өтүлүш методикасын анализдөө	
5.1. Окутуунун методдорун, ыкмаларын жана окуу каражаттарын тандоонун негиздүүлүгүн жана тууралыгын аныктоо, алардын окуу материалынын мазмунуна, сабактын коюлган максаттарына, класстын окуу мүмкүнчүлүктөрүнө, сабактын ар бир этабына жана окуучуларды активдештирүү маселелерине методикалык аппаратынын шайкеш келиши.	
5.2. Мугалим тарабынан колдонулган ыкмаларынын жана методдордун ар түрдүүлүгү.	
5.3.Көрсөтмө куралдарды, дидактикалык таркатмаларды жана окутуунун техникалык каражаттарын пайдалануунун натыйжалуулугу.	
5.4.Мугалимдин педагогикалык техникасын жана методикалык камсыздалышын баалоо.	
6. Окуучулардын сабак учурундагы иш-аракеттерине жана журум-турумдарын анализдөө	
6.1. Класстын ишин жалпы баалоо. Көңүл коюу жана тырмышчаактык. Сабакка карата кызыгуу. Класстын активдүүлүгү, сабактын ар кандай баскычтарындагы окуучулардын ишке ийкемдүүлүгү.	
6.2.Окуучулардын өз алдынча окуу иштерин уюштуруу, тесттер менен иштөөнү камтыган окуучулардын окуу ишинин рационалдуу ыкмаларын иштеп чыгуу.	
6.3.Окуу иштеринде колдонулган формаларынын эффективдүүлүгүн жана максатка ылайыктуулугун баалоо.	
6.4. Жалпы билим берүү жана атайын билгичтик жана көндүмдөрдү калыптандыруу.	
6.5.Начар жана күчтүү окуучулар менен жекече иш алып баруу.	
6.6. Коллективдик жана жеке иштердин айкалышы .	
7. Билимдердин, билгичтиктердин жана көндүмдөрдүн сапаты	
7.1. Сабактын материалындагы негизги идеяларды алып чыгуу билгичтиги, ар кандай кырдаалдарга билимди колдонуу, бар болгон билимдин жардамы менен жаңы билимге ээ болуу.	
7.2.Тесттер менен иштөө жана иштөөнүн практикалык көндүмдөрүн өздөштүрүү даражасы.	
7.3. Окуучулардын билимин мугалим тарабынан баалоо мүнөзү. Текшерүүнүн түрлөрү, анын ичинде тестирлөө.	
8. Окуучулар алган үй тапшырмаларын анализдөө	
8.1. Сабакта жасалган тапшырмалардын көлөмү менен үйгө берилген тапшырмалардын көлөмүнүн ортосундагы катыш.	
8.2.Үй тапшырмасынын мүнөзү (чыгармачылык, көнүгүүчүлүк, бекемдөөчү, өнүктүрүүчү) жана анын максатка ылайыктуулугу.	
8.3 Үй тапшырмасы боюнча мугалимдердин түшүндүрмөсү жана кыскача нускоосу.	

ИЗВЕСТИЯ ВУЗОВ КЫРГЫЗСТАНА, № 5, 2020

Сабакка болгон кошумча сын пикирлер: _____

Чен белгисин баалоо Одон 2ге чейинки балл менен баалайбыз: 2-толугу менен ишке ашты; 1-жарым-жартылай ишке ашты; 0-ишке ашкан жок.

68-80 баллдар – сабак эң жакшы

52-67 – сабак жакшы

36-51 – сабак канааттандыруу

Анализ менен тааныштым: _____

Таблица 2

Сабакка мугалимдин өзүнө-өзү анализ берүү схемасы

Классы _____

Сабактын темасы _____

Сабактын тиби жана структурасы _____

№	Өзүнө-өзү анализ берүүнүн схемасы
1.	Бул сабактын темасынын орду кандай? Ушул сабактын мурдагы өтүлгөн сабак менен байланышы жана кийинки сабактарды өтүүдө кандай колдонулат?
2.	Класска кыскача педагогикалык-психологиялык мүнөздөмө берүү. Сабакты пландоодо окуучулардын жаш курактык, психологиялык өзгөчөлүктөрүн эске алуу.
3.	Сабактын дидактикалык максаттары кандай (билим берүүчүлүк, өнүктүрүүчүлүк, тарбия берүүчүлүк аспектилери), жетишкен ийгилигине баа берүү.
4.	Сабактын мазмунун тандоо, максаты окутуунун формасы менен методуна шайкеш келеби. Сабактагы окутуунун жыйынтыгына таянып, негизги этабын бөлүп алып анализ берүү. Жаңы материалды түшүндүрүүдө окутуунун кайсы методу тандалган?
5.	Сабак өтүүнүн ар бир этабында убакытты рационалдуу туура бөлүштүргөнбү? Этаптардын бири-бирине өтүшү логикалык жаактан ирээттүүбү? Кийинки этаптардын баштапкы этапка баш ийишин көрсөтүү?
6.	Тандалган дидактикалык материалдардын, көргөзмө куралдардын коюлган максатка дал келиши.
7.	Окутуунун коллективдик, группалык колдонуу формасын аныктоо. Окутуунун дифференцирленген ыкмасын колдонуу.
8.	Окуучулардын билим, билгичтик жана көндүмдөрүн өздөштүрүүдө текшерүү кандай уюштурулган? Сабактын кайсыл этабында? Кандай формада жана кандай методдор менен ишке ашат? Окуучулардын билимин көзөмөлдөө кандай уюштурулган?
9.	Сабактагы эмоционалдык жана психологиялык атмосферасы, окутуучунун жана окуучулардын окуу стили.
10.	Үйгө берилүүчү тапшырманын деңгээли.
11.	Сабактын жыйынтыгын кантип баалайсыз? Сабакта коюлган маселелерди уюштуруп жетиштинизби? Эгер жетишпесеңиз эмнеге?
12.	Өзүңдүн ишиндеги өсүүнү белгиле.

Адабияттар:

1. ГОС ВПО. Утвержден Приказом Министерства образования и науки Кыргызской Республики от 15-сентября 2015г., № 1179/1.
2. Калинин С.И. Тайм-менеджмент. Практикум по управлению временем. СПб.: Речь, 2006. - 371 с.
3. Кулюткин Ю.Н. Диалог как предмет педагогической рефлексии. Спб.: СпецЛит. 2001. - 75 с.
4. Маскин В.В., Меркулова т.К., Петренко А.А. Управленческая деятельность завуча школы в условиях модернизации образования: Методическое пособие. - М.: АРКТИ, 2004. – 72с.
5. Справочник заместителя директора по научно-методической работе/ сост. Голубева Л.В. - Волгоград: Учитель, 2006. - 124 с.
6. Федоренко Л.Г. Психологическое здоровье в условиях школы. СПб.: КАРО, 2003. - 208 с.